

Stručni rad / Professional paper

GOSPODARSKA DJELATNOST KOD NEPROFITNIH ORGANIZACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Antonija Šimunković, dipl. ing.
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
E-mail: antonija.simunkovic@zrinski.org

Mario Šimunković, mag. oec.
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
E-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

ABSTRACT

Djelovanje neprofitne organizacije temelji se na načelu neprofitnosti, što znači da se ona ne osniva sa svrhom stjecanja dobiti, ali može obavljati gospodarsku djelatnost. Neprofitne organizacije u najvećoj mjeri ostvaruju prihode putem natječaja i donacija iz državnog proračuna, jedinica lokalne i regionalne samouprave i EU fondova te donacija i članarina. Dio tih organizacija prihode ostvaruje i obavljanjem gospodarske djelatnosti jer prihodi od redovne djelatnosti nisu dovoljni za ostvarivanje temeljnih ciljeva propisanih statutom organizacije. Neprofitne organizacije, pored djelatnosti kojima se ostvaruju njezini ciljevi utvrđeni statutom, smiju obavljati gospodarske djelatnosti ako je to propisano statutom, a sukladno posebnim propisima kojima se uređuju uvjeti za obavljanje te vrste djelatnosti. S obzirom da neprofitne organizacije obavljaju gospodarsku djelatnost sa ciljem povećanja ukupnih prihoda u konačnici im to ne ostavlja prostor za poslovanje s gubitkom. Cilj ovog rada je dokazati da je nužan uvjet gospodarske djelatnosti kao poduzetničke aktivnosti neprofitnih organizacija održivost. U radu su prikazani rezultati istraživanja koje je provedeno među neprofitnim organizacijama koje obavljaju gospodarsku djelatnost.

Ključne riječi: *neprofitne organizacije; gospodarska djelatnost; održivost*

1. UVOD

Neprofitne organizacije, udruge, zaklade, fundacije, ustanove, umjetničke organizacije, komore, sindikati i druge osnivaju se na temelju različitih zakona, npr. Zakon o udrugama, Zakon o zakladama i fundacijama, Zakon o ustanovama, i dr. Zajednički karakter ovim organizacijama je neprofitni karakter, odnosno njihov temeljni cilj osnivanja i djelatnosti nije stjecanje dobiti što je vidljivo iz zakona temeljem kojeg je pojedina organizacija osnovana.

Primjerice, prema Zakonu o udrugama (NN 74/14, 70/17), čl. 9. djelovanje udruge temelji se na načelu neprofitnosti, što znači da se udruga ne osniva sa ciljem stjecanja dobiti, ali može obavljati gospodarsku djelatnost, sukladno zakonu i statutu.

Iz Zakona o ustanovama (NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08) jasno je da se ustanove osnivaju za trajno obavljanje određenih djelatnosti ako se ne obavljaju radi stjecanja dobiti.

Također, iz drugih zakonskih odredbi i akta o osnivanju vidljivo je da cilj osnivanja ovih organizacija nije stjecanje dobiti.

Prema Lešiću (2015) u Republici Hrvatskoj imamo šaroliki spektar neprofitnih organizacija. Zajednička osnova takvim organizacijama obavljanje je djelatnosti radi ostvarivanja društveno korisnih ciljeva, dok njihovo djelovanje doprinosi stvaranju društvenog i socijalnog okruženja koje tada indirektno utječe na gospodarski rast.

Brkanić i sur. (2017) ističe da su temeljne postavke da bi se neka pravna osoba smatrala neprofitnom organizacijom je da joj nije cilj stjecanje dobiti i da prema posebnom propisu prema kojem je osnovana ima obilježje neprofitnosti.

Neprofitne se organizacije financiraju iz različitih izvora negospodarskih djelatnosti koje se mogu načelno razvrstati u dvije skupine: konačno i privremeno financiranje (Brkanić i sur., 2017., str 523). Dok se privremeno financiranje prema Brkanić i sur. (2017) provodi putem stvaranja obveza prema osobama od kojih je primljena neka koristi, većim dijelom je zastupljeno konačno financiranje koje obuhvaća: zakonsko financiranje, financiranje iz raznih gospodarskih djelatnosti, člansko financiranje i darovanja.

Obavljanje gospodarske djelatnosti omogućava neprofitnim organizacijama da brže ostvare povećanje prihoda te zbog toga sve veći broj ovih organizacija počinje obavljati ovakve djelatnosti.

S obzirom da se obavljanje gospodarske djelatnosti pokreće zbog manjka prihoda, pretpostavka je da to ne ostavlja prostor za poslovanje s gubitkom. Cilj ovog rada je dokazati da je nužan uvjet obavljanja gospodarske djelatnosti kao poduzetničke aktivnosti neprofitnih organizacija održivost. U radu su prikazani rezultati istraživanja koje je provedeno među neprofitnim organizacijama koje obavljaju gospodarsku djelatnost. U ovom radu razmatrat će se položaj udruge u odnosu na gospodarsku djelatnost s obzirom da su one najčešći statusni oblik neprofitnih organizacija.

2. GOSPODARSKA DJELATNOST KAO OBLIK PODUZETNIŠTVA KOD NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

Opći porezni zakon (NN 115/16) u članku 44. definira gospodarsku djelatnost i kaže da se tom djelatnošću „smatra razmjena dobara i usluga na tržištu radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi“. Također, u smislu tog Zakona poduzetnik je „svaka fizička ili pravna osoba, udružene osobe ili imovinska masa bez pravne osobnosti koja gospodarsku djelatnost obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi“.

Sukladno članku 31. Zakona o udrugama udruga obavlja gospodarske djelatnosti ako je to propisano statutom, a sukladno posebnim propisima kojima se uređuju uvjeti za obavljanje te vrste djelatnosti. Gospodarske djelatnosti udruga može obavljati pored djelatnosti kojima se ostvaruju njezini ciljevi utvrđeni statutom, ali ih ne smije obavljati radi stjecanja dobiti za svoje članove ili treće osobe. Ako u obavljanju gospodarske djelatnosti udruga ostvari višak prihoda nad rashodima, on se mora sukladno statutu udruge koristiti isključivo za ostvarenje ciljeva utvrđenih statutom.

U statut upisana gospodarska djelatnost (ili više njih) koju udruga namjerava obavljati, mora se obavljati sukladno odgovarajućim zakonskim odredbama pa je, primjerice, u obavljanju ugostiteljske djelatnosti udruga ograničena sadržajem Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti. Dodatno je potrebno naglasiti da je udruzi onemogućeno obavljati gospodarsku djelatnost kao djelatnost kojom će bilo udruga (kao pravna osoba) odnosno njezini članovi (kao fizičke ili pravne osobe) crpiti dobit te je koristiti prema vlastitu nahođenju. U tom cilju zakonodavac je predvidio posebnu odredbu koja imperativno određuje svrhu korištenja tako stečene dobiti: udruga je mora koristiti za ostvarivanje ciljeva udruge zapisanih u njezinu statutu (Šprajc, 2015, str. 169).

Prema tome „udruga može obavljati gospodarsku djelatnost i ostvariti neograničeno visoki prihod. Pritom treba napomenuti da načelo zabrane stjecanja dobiti za članove i treće osobe udruhu ne sprječava da podmiri troškove ili na odgovarajući način nagradi članove i druge osobe koje za nju obavljaju određene poslove koji pridonose ostvarivanju cilja udruge“ (Malenica, 2017, str. 59).

Udruge se za obavljanje gospodarske djelatnosti mogu opredijeliti prilikom osnivanja, kada registracijskom tijelu podnose Zahtjev za upis u Registar udruga, te u svom osnivačkom aktu (Statutu) ugrade obavljanje gospodarske djelatnosti. Registracijsko tijelo može odbiti obavljanje pojedine djelatnosti ako to nije u skladu sa zakonima i propisima Republike Hrvatske. Udruga može i naknadno odlučiti obavljati gospodarsku djelatnost te o tome obavijestiti nadležnu Poreznu upravu u roku od 8 dana od početka obavljanja djelatnosti i upisati se u Registar poreznih obveznika.

U odnosu na čl. 44. st.1 OPZ-a koji kaže da je uvjet za obavljane gospodarske djelatnosti da ju obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja dobiti, status neprofitne pravne osobe odnosno udruge određuje se prema Uputi o postupanju koju je izdalo Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, 20. listopada

2015. godine. Prema ovoj Uputi u postupku utvrđivanja obavljanja gospodarske djelatnosti, za porezne svrhe potrebno je utvrditi:

- Dovodi li se neoporezivanje do stjecanja neopravdanih povlastica na tržištu,
- Obavlja li se ta djelatnost samostalno,
- Obavlja li se ta djelatnost trajno i
- Obavlja li se ta djelatnost radi ostvarivanja dobiti ili drugih gospodarstveno procjenjivih koristi.

U trenutku obavljanja gospodarske djelatnosti, a ulaskom u sustav poreza na dobit, neprofitne organizacije imaju za tu djelatnost jednak porezni tretman kao i druge pravne osobe odnosno poduzetnici koji obavljaju gospodarski djelatnost iz čl. 44. st. 1. Općeg poreznog zakona.

Gulin i sur. (2015) navode da je praksa poslovanja udruga pokazala da udruge u pravilu obavljaju djelatnost koja je iz bliskog kruga njihova temeljna djelovanja i definiranih ciljeva te da većina tih aktivnosti ima cilj za daljnji razvoj i promicanje rada udruga.

Iz zakonskih odredbi proizlazi definicija gospodarske djelatnosti kao razmjene dobara i usluga na tržištu radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, a fizička ili pravna osoba koja obavlja tu djelatnost smatra se poduzetnikom. Iako zakonodavni okvir kaže da je uvjet za obavljanje te djelatnosti da se ona obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja između ostaloga i dobiti razvidno je da obavljanje gospodarske djelatnosti kod neprofitnih organizacija predstavlja, u trenutku obavljanja, poduzetničku aktivnosti i u tom djelu neprofitne organizacije odnosno udruge mogu se smatrati poduzetnicima.

Iako se u Hrvatskoj poduzetništvo u kontekstu neprofitnih organizacija povezuje isključivo s pojmom socijalnog, odnosno društvenog poduzetništva koje udruge obavljaju osnivanjem društvenih poduzeća, tj. trgovačkih društava, smatramo da je obavljanje gospodarske djelatnosti kao oblik poduzetništva zanemareno te da predstavlja komplementaran izvor prihoda udrugama.

3. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA GOSPODARSKE DJELATNOSTI KOD NEPROFITNIH ORGANIZACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Jedino relevantno i tematski vezano istraživanje novijeg datuma (Odak Krsić i Šaravanja, 2015), provela je Mreža mladih Hrvatske u suradnji s Institutom za društvena istraživanja 2009. godine. Studija je objavljena pod naslovom Sam svoj majstor: istraživanje socijalnog poduzetništva u neprofitnom sektoru mladih. Istraživanjem se htjelo utvrditi u kojoj mjeri mladi prepoznaju potencijal socijalnog poduzetništva kao mogućnosti financiranja aktivnosti organizacije i (samo) zapošljavanja mladih i ostalih marginaliziranih skupina, prepoznati izazove i zapreke u realizaciji poduzetničkih ideja u neprofitnom sektoru. Rezultati istraživanja pokazali su da ispitanici nisu sigurni u značenje pojma socijalnog poduzetništva.

Iako se u ovom radu ne obrađuje socijalno poduzetništvo, na temelju rezultata istraživanja vidljiv je napredak, pogotovo u postignućima udruga koje se bave gospodarskom djelatnošću.

4. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA GOSPODARSKE DJELATNOSTI KOD NEPROFITNIH ORGANIZACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika koji je bio namijenjen neprofitnim organizacijama koje obavljaju gospodarsku djelatnost. Upitnik je poslan regionalnim zakladama za razvoj civilnoga društva, koje su upitnik distribuirale svojim korisnicima.

Upitnik je ispunilo 36 udruga. Upitnik se sastojao od sljedećih pitanja:

1. Obavljate li gospodarsku djelatnost?
2. Koju gospodarsku djelatnost obavljate?
3. Specificirajte svoju gospodarsku djelatnost.
4. Koliko imate zaposlenih?
5. Koji je razlog obavljanja gospodarske djelatnosti?
6. Ostvarujete li očekivane (planirane) prihode od gospodarske djelatnosti?
7. Smatrate li da je vaša gospodarska djelatnost održiva (ne ostvaruje gubitak)?
8. Smatrate li da je obavljanje gospodarske djelatnosti oblik održivog poduzetništva?
9. Koliki su vam ukupni godišnji prihodi od obavljanja gospodarske djelatnosti?
10. Koliki su vam ukupni godišnji prihodi iz svih izvora?

Anketa je bila namijenjena samo udrugama koje obavljaju gospodarsku djelatnost zbog čega ostale udruge nisu ispunjavale upitnik.

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA GOSPODARSKE DJELATNOSTI KOD NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

Prema odgovorima anketiranih 11,1% udruga obavlja djelatnost u području izdavaštva, a 88,9% udruga obavlja djelatnosti u području usluga.

Ispitanici su naveli da je gospodarska djelatnost u njihovoj udruzi: pisanje i provedba projekata, edukacije, prodaja karata, usluge savjetovanja, usluge facilitacije, usluge moderacije, usluge vanjske evaluacije, prodaja publikacija i ostalih proizvoda, knjigovodstvene usluge, usluge edukacije i savjetovanja, prodaja knjiga, poslovno savjetovanje, promotivne usluge, organizacija događanja, savjetodavne i edukativne usluge, geronto usluge, konzultantske usluge, izrada projektnih prijedloga i izrada poslovnih planova.

Od ispitanih udruga 11,1% udruga nema zaposlenih, 44,4% ima zaposleno 1 do 5 djelatnika, a isto toliko ima zaposleno 6 do 10 djelatnika. Više od 10 djelatnika nema niti jedna ispitana udruga.

Glavni razlog obavljanja gospodarske djelatnosti je sljedeći: Manjak prihoda iz neprofitne djelatnosti (41,67%), za pokrivanje troškova plaće (38,89%), za troškove materijala (2,77%), za režijske troškove (2,77%) i povlačenje sredstava iz EU fondova (13,90%).

Ukupni godišnji prihodi od obavljanja gospodarske djelatnosti najvećim dijelom su u kategoriji 25.000,01 do 50.000,00. Prema kategorijama prihodi su sljedeći: 0 do 25.000,00 kn (22,22%), 25.000,01 do 50.000,00 kn (47,22%), 50.000,01 do 100.000,00 kn (2,78%), 100.000,00 do 200.000,00 kn (8,33%) i više od 200.000,01 kn (19,45%).

Od ispitanih udruga godišnji prihodi od svih izvora značajno su veći u višim kategorijama: 50.000,01 do 100.000,00 kn (11,11%), 100.000,01 do 200.000,00 kn (8,33%), 200.000,01 do 500.000,00 kn (13,89%), 500.000,01 do 1.000.000,00 kn (38,89%) i više od 1.000.000,01 kn (27,78%).

Od ispitanih, čak 77,8% udruga ostvaruje planirane prihode iz gospodarske aktivnosti.

Velika većina, 88,9% ispitanih, smatra da je njihova gospodarska djelatnost održiva tj. ne ostvaruje gubitak. Isti broj ispitanih smatra da je obavljanje gospodarske djelatnosti oblik održivog poduzetništva.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje gospodarske djelatnosti kod udruga značajno je u kontekstu razumijevanja udruga i kao gospodarskih subjekata. Rezultati pokazuju da više od tri četvrtine udruga ostvaruje planirane prihode iz gospodarske aktivnosti. Velika većina, gotovo 90%, smatra da je njihova gospodarska djelatnost održiva tj. ne ostvaruje gubitak. Isti broj ispitanih smatra da je obavljanje gospodarske djelatnosti oblik održivog poduzetništva što potvrđuje tezu rada.

Rad pruža podlogu za daljnja istraživanja ove problematike u Republici Hrvatskoj, posebno u okviru istraživanja značaja udruga koje obavljaju gospodarsku djelatnost. Također, potencijal za buduća istraživanja leži i u usporedbi podataka koje prikupljaju druge institucije poput Porezne uprave i FINA-e.

ECONOMIC ACTIVITY IN NON-PROFIT ORGANIZATIONS

Antonija Šimunković, dipl. ing.

University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski

Selska cesta 119, Zagreb, Croatia

E-mail: antonija.simunkovic@zrinski.org

Mario Šimunković, MA in Economics

University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski

Selska cesta 119, Zagreb, Croatia

E-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

ABSTRACT

The activity of a non-profit organization is based on the principle of non-profit, which means that it is not established for the purpose of gaining profit but can also carry out economic activity. Non-profit organizations make the most of their incomes through tenders and donations from the state budget, local and regional self-government units and EU funds, and donations and membership fees. Some of these organizations also generate income through the pursuit of economic activity because regular activity income is insufficient to achieve the fundamental goals set by the statutes of the organization. Non-profit organizations, in addition to the activities that achieve its objectives set by the statutes, may carry out economic activities if it is determined by the statutes and in accordance with special regulations regulating the conditions for performing such activity. Given that non-profit organizations carry out an economic activity with the goal of increasing total revenues, in the end, this leaves no room for loss-making business. The aim of this paper is to prove that the necessary condition of economic activity as a business activity of non-profit organizations is sustainability. This paper presents the results of research conducted among non-profit organizations performing an economic activity.

Keywords: non-profit organizations; economic activity; sustainability

LITERATURA

1. Brkanić, V., gl. ur. (2017). *Računovodstvo neprofitnih organizacija*. Zagreb: RRIFplus.
2. Gulin, D., ur. (2015). *Poslovanje udruga*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
3. Lešić, D. (2015). Neprofitne udruge kao nositelji razvoja socijalnog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 5(2), 83-95. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/149532> (16.09.2018.)
4. Malenica, S. (2017). Financijski nadzor neprofitnih organizacija s primjerima nepravilnosti. *Riznica – časopis za računovodstvo, reviziju, financije i pravo u sustavu proračuna i neprofitnom sektoru*. 12, 57-60. Preuzeto s <http://rif.hr/e-izdanje/riznica/56/> (13.09.2018.)
5. Ministarstvo financija, Porezna uprava. (2015). *Porezni status neprofitnih pravnih osoba – uputa o postupanju*. Preuzeto s https://udruge.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Porezna%20uprava_uputa%20o%20postupanju%20-%20gospodarska%20djelatnost%20udruga.pdf (20.09.2018.)
6. Narodne novine (2016). *Opći porezni zakon* (NN 115/16). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_115_2519.html (15.09.2018.)
7. Narodne novine (2017). *Zakon o udrugama* (NN 74/14, 70/17). Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (15.09.2018.)
8. Odak Krsić, S. i Šaravanja, I. (2015). Socijalno poduzetništvo u Republici Hrvatskoj kao način financiranja djelovanja udruga. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 5(2), 115-131. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/149534> (16.09.2018.)
9. Šprajc, I. (2015). Načela djelovanja udruga prema zakonu o udrugama. *Pravni vjesnik*, 31(1), 157-178. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/145497> (16.09.2018.)